

רשק
שיעורית
תורה

היכלי תורה

ערש"ק בשלח יד שבט תשע דף היומי בבלי: בבא בתרא קסא ירושלמי: ברכות יז

ויהפך לב פרעה ועבדיו אל העם וגו' מה זאת עשינו כי

שלחנו את ישראל מעבדנו

ברש"י: נהפכו לרדוף אחריהם, בשביל ממונם שהשאלום

דברי רש"י נסתרים לכאורה מסיפיה דקרא, שמפורש להדיא כי רצו להחזיר את בני ישראל לעבודתם, ובשל כך רדפו אחריהם. גם מה שדקדק רש"י להוסיף 'ממונם שהשאלום', שנראה מזה שהיתה טענתם על בני ישראל שלקחו את הממון בדרך שאלה דווקא, ולא באופן אחר, דבר זה צריך ביאור.

והנה בשולחן ערוך (ח"מ פה ג) נפסק, שאם באו לדין ראובן ושמעון, ראובן מחזיק בשטר חוב על שמעון שנקוב בו זמן הפרעון וזה כבר חלף עבר, ותובעו לשלם. משיב שמעון וטוען שפרעו, וכהוכחה מציג שטר חוב שלו על ראובן, שלוח ממונו ראובן לאחר זמן הפרעון הנקוב בשטרו של ראובן. טוען שמעון ואומר, אילו הייתי באותה עת חייב לך כסף שהיה בידך לתובעו ממני, לא היה לך לקחת את הכסף בתורת הלואה, כשהיית יכול לטלו ממונו בפרעון חובך. הדין הוא שבמקרה זה נאמן שמעון בטענתו שפרע את חובו לראובן. אבל אם בתאריך שטרו של שמעון, עדיין לא הגיע זמן פרעון שטרו של ראובן, אין בדבריו של שמעון כלום, שהרי לכך היה צריך ראובן ללוות ממונו, לפי שעדיין לא הגיע זמן שטרו להפרע, וכשנצרך לממונו של שמעון, חייב היה לקחתו בהלוואה.

כאשר יצאו ישראל ממצרים, ולקחו אתם את כלי הכסף והזהב ששאלו מהמצרים, נתעורר פרעה לטעון, אם אכן הגיע קץ זמן עבדותם של בני ישראל, הרי זמן זה הוא זמן פרעון דמי שכירות עבדותם, כדין שכירות שאינה משתלמת אלא לבסוף. אם כן מדוע דקדקו לקחת ממוננו בהשאלה, פיהם ענה בהם כי עדיין לא הגיע קצם לצאת מעבדות לחרות, ולא בא זמן תשלום שכירותם. והרי זה דוגמת הדין המובא לעיל, שמתוך שנטל ראובן משמעון ממונו בהלוואה, הרי הודה בכך שלא היתה לו על שמעון תביעת חוב.

בהסבר זה מדוקדקת ומאירה לשונו של רש"י, כי 'בשביל ממונם שהשאלום', היינו, מתוך שלקחו ישראל ממונם של מצרים בדרך שאלה, רצו המצרים ללמוד כי עדיין החובה על ישראל לשוב ולעבדם, ולפיכך נהפך לבבם לומר 'מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו'.

ע"פ ילקוט האורים

נושאי הדף בעלון

סופר שכתב שטר ולא הספיק הנייר להשלים בו השטר כיצד ישלים.....בבא בתרא קסא

צירוף חצי חלה ללחם משנה.....בבא בתרא קסב

אחד מן העדים שהרחיק חתימתו מהשטר כשיעור הפוסל.....בבא בתרא קסג

אדם שהוציא לעז על חבירו בשקר אם נפסל לעדות.....בבא בתרא קסד

כשבתחילת השטר נכתב לשון הכולל הכל אם דנים לפי זה.....בבא בתרא קסד

דיינים שהעידו על פסק דין שלהם.....בבא בתרא קסה

מקור לצורת כתיבת אות ק בספר תורה תפילין ומזוזות.....בבא בתרא קסו

כפיה לחבירו של ענר שחשדוהו שגנב מהענר.....בבא בתרא קסז

כפתור ופרח.....עמוד 5

צנח צתרא קסא

סופר שכתב שטר ולא הספיק הנייר להשלים בו השטר כיצד ישלים

בשו"ת תשב"ץ (ח"ב סי' נו) נשאל בדין סופר שהתחיל לכתוב שטר ולא הספיק הקלף או הנייר להשלים בו השטר ושייר בו מקצתו, האם אפשר להפוך את הדף ולכתבו על גבו כאשר הופכים בספרים ששורה הראשונה שבעמוד השני נכתבת בצדה השני של מקום שורה הראשונה שבעמוד הראשון, או שיכתוב כאגרות הסוחרים שכותבים את השורה הראשונה בעמוד שני, כנגד שורה האחרונה של העמוד הראשון [וכמו שמדפדפים בפנקס וכותבים בחלק העליון של העמוד השני]. והשואל היה סבור לומר שהוא כשר, מלשון **הרמב"ם** (מלוה ולוה פכ"ז ה"ו) שקיום בית דין אפשר לכתבו מאחורי השטר כנגד הכתב. וביאר המגיד משנה (שם) שמקור דין **הרמב"ם** הוא ממה שבגט מקושר חותמים העדים מאחוריו.

והשיב **התשב"ץ** שהשטר פסול, שיש לחוש שאחר שחתמו העדים בעמוד השני הוסיף הרבה שורות בעמוד הראשון, ובכיוצא בזה חששו בסוגייתנו גבי גט מקושר, שלדעת רבי ירמיה בר אבא (קס:) חותמים אחורי השטר כנגד הכתב מבחוץ, כלומר כנגד שורה אחרונה, והקשו בגמרא שיש לחוש שמא יכתוב בתוך השטר מה שירצה ויחתים עוד עדים אחורי השטר כנגד מה שהוסיף בשטר, ויאמר שהוסיף עדים משום שנתכוין להרבות עדים בשביל לפרסם הדבר, כמבואר **ברשב"ם** (קסא. ד"ה ניהוש). ויש לדון במכל שכן, שאם שם שתקנו החתימה כנגד שטה אחרונה, ואע"פ כן חששו שלא יוסיף שורות ויזייף עדים כנגד אותן שורות אף שהוא חשש רחוק לזייף עדים, כל שכן בנדון הסופר שלא הספיק לו הנייר, שיש לנו לפסול את השטר שלא ישלים לכתבו מאחוריו, שמא יוסיף שורות בתוך השטר לאחר שחתמו העדים מגבו, ועיקר הטעם שתקנו בגט מקושר שיחתמו כנגד הכתב מבחוץ הוא מחשש שהבעל יוסיף דברים בגט.

וכתב **התשב"ץ**, שאין לדמות אופן זה לקיום בית דין הנעשה על גבי שטר, שהוא כשר כמבואר **ברמב"ם** (שם), שכיון שהשטר כולו נשלם בפנים והעדים חתמו בפנים סמוך לשטר, אין בשטר אלא חתימה אחת על שטר אחד, וכשחתמו בית דין על גביו ואמרו שהוא קיום השטר הכתוב בפנים, אין לחוש לכלום. [ובמחנה יאודה (חומ"ס סי' מו סכ"ט ד"ה ותו) כתב שהתוספות לעיל (קס. ד"ה מקושר) חולקים על שיטת הרמב"ם, וסוברים שאין מקיימים את השטר מאחוריו אלא מבפנים, ולפי זה נראה שגם בשטר אין העדים יכולים לחתום מאחוריו].

והביא **התשב"ץ** מה ששינו בגיטין (פז:) שאם שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים חתמו בדף השני מלמטה, הרי הוא כשר. ואם חתמו עדים בראש הדף או מאחוריו, בגט פשוט פסול. ומבואר מדברי **התשב"ץ**, שיש לחלק בין אם כתבו בצד השני של הדף, שבזה יש לפסלו, לבין אם השלים לכתבו בדף שני, שבזה יש להכשיר כמבואר בגיטין. **ובט"ז** (אהע"ז סי' קל סק"ב) ביאר כמה טעמים לפסול את השטר שהשלימו הסופר מאחוריו, וכתב לחלק משייר מקצת הגט וכתבו בדף שני, שלכך הוא כשר משום שכן דרך כל הספרים לכתוב בדרך זה. והיינו משום שמה שכתוב בדף השני נחשב כאילו נחתך ונתדבק בסוף העמוד הראשון שהרי אפשר לעשות כן, מה שאין כן כשנכתב מאחוריו שאין לו צירוף כלל עם הכתוב בפנים שכל זמן שהרואה מסתכל בצד האחד של השטר אינו יכול לראות ולקרב אליו את צדו השני, ולכך אין שני הצדדים נחשבים כאחד.

צנח צתרא קסב

צירוף חצי חלה ללחם משנה

בשו"ת באר משה (ח"ה סי' פב, ח"ו סי' עה) נשאל בדין אדם שיש לו חלה שלמה ועוד חצי חלה, האם יש לו לצרף את מחצית החלה לחלה השלמה כדי שיצטרפו ללחם משנה, וכתב **בשו"ת חתם סופר** (או"ח סי' מו) הביא את דברי **המנחת יעקב** (בסוף ספר תורת חטאת, סי' יב) שההלכה לבצוע על שני ככרות שלמים אינו מדין תורה אלא אסמכתא, שהרי אכילת לחם משנה בשבת הנוכרת בתורה (שמות טז כב), [וכמו שכתב בערוך השולחן (או"ח סי' רעד ס"א) שזהו דין תורה ולא אסמכתא] ואם כן אפשר לומר שדי לזה בככר ומחצה, כמבואר בברכות (ג:) לענין משמרות הלילה, שאף משמרה ומחצה נחשבים כשני משמרות.

והחתם סופר נחלק על המנחת יעקב, משום שיש לדחות את ההוכחה מדברי הגמרא בברכות, שמלשון הכתוב (תהלים קיט קמח) קדמו עיני 'אשמורות' מדייקת הגמרא שמיעוט רבים שנים, ואין מוזכר 'שנים' בפירוש, ולכן שייך לומר שגם מחצית אשמורה נחשבת כשלמה, וכוונת הכתוב למשמרה ומחצה. מה שאין כן במקום שהוזכר בתורה 'שנים' בפירוש אין החצי בכלל, וכיון שגבי לחם משנה מפורש בפסוק (שמות טז כב) 'שני העומר לאחד' אין להחשיב את מחצית הכיכר כשלם להצטרף ללחם משנה. **ובגליוני הש"ס** (ברכות ג: ד"ה ר' אשי) כתב שמסוגייתנו יש להביא ראיה ברורה לדברי החתם סופר שהחצי אינו נחשב כשלם, שהרי בבבביתא מבואר שאם הרחיק את העדים שני שיטין נפסל השטר, ודייקה הגמרא שכשהרחיק רק שיטה ומחצה השטר כשר, הרי שהחצי אינו מצטרף לשנים. **ובבית אהרן** (מגיד, ח"ד ערך אחד וחצי) הקשה שמהמשך דברי הגמרא מבואר להיפך, שהגמרא דחתה שממה ששינו בספיא שהרחיק שיטה אחת כשר, משמע שאם הרחיק שיטה ומחצה הרי זה פסול, ושוב הביאה הגמרא דברי התוספתא שמפורש בה שאם הרחיק פחות משני שיטין כשר. ודקדק בבית אהרן מדוע הוצרכה התוספתא לנקוט שפחות מכאן כשר, הרי כבר מבואר כן מהלשון 'שני' שמשמע שנים ולא אחד ומחצה. אלא מוכח מכך שלשון 'שני' יש לפרשו אחד ומחצה כמו שמצינו בברכות (שם), ולכן הוצרכה התוספתא לפרש הדין שפחות משני שיטין כשר. ומה שבתחילה דייקה הגמרא מהלשון 'שני' שפחות מכך כשר, יש לומר שדרך הגמרא להקשות גם מה שאין בו קושיא כל כך, עד שהשאלה נפשטת בבירור, ולכך דייקה הגמרא מלשון 'שני' אף שאינו דיוק כל כך, כדי לבוא לבירור האבעיא מכח התוספתא שמפורש בה ש'שני' היינו דווקא.

ובמשנה (להלן קסה:) שנינו 'כסף זוזין דאינון ונמחק אין פחות משתים', והיינו שאם היה כתוב בשטר מנין הזוזים שלוה ולאחר מכן נמחק המנין, הדין הוא שחייב לו שנים. **ובפני שלמה** (שם ד"ה במתניתין קספ) תמה מדוע לא נקטה המשנה בלשונה שאין לו אלא שתים, ולא יותר. וביאר שרצה התנא להשמיענו שמיעוט רבים שנים, ולכן אף ששלם ומחצה נחשבים כשנים, מכל מקום כשהוזכר בשטר זוזים, משמעות זוזים היא לפחות שתים שלמים, ולא זוז ומחצה, שאין הדרך לכתוב על הלואה זוז ומחצה שלוה שתים, אלא כותבים את המחצה במטבעות אחרות כגון סלע ושני דינרים. ואף מדבריו מבואר כחילוקו של החתם סופר, שלענין הכלל שמיעוט רבים שנים אף שלם ומחצה נחשב שנים, ולענין מקום שהוזכר במפורש שתים אין החצי נחשב כשלם. אמנם **בריטב"א** (יומא סב: ד"ה מיעוט) מבואר שכלל זה של 'מיעוט לשון רבים שנים' אינו מספק, אלא כאילו נכתב שנים בפירוש.

צנח בתרא קסג

אחד מן העדים שהרחיק חתימתו מהשטר כשיעור הפוסל

בשו"ת הריב"ש (סי' שפב) נשאל בדין גט חליצה, שנעשה במקום ששמו דאויניש, והיו חתומים שנים מתוך השלוש שהעידו שנחלצה בפניהם, והיו הם מדייני החליצה, ובדואיניש קיימו דיינים את הגט חליצה, וחתמו שניים מתוך שלוש הדיינים, ואח"כ במקום ששמו בורגש עשו קיום אחר שנתברר להם חתימת אחד מדייני הגט חליצה, ואחד מדייני הקיום שבדואיניש, וחתמו שנתקיים כן בפניהם. וחתמת הדיינים לקיום השטר היתה רחוקה מכתבת השטר יותר משני שורות בכתב ידי סופר השטר, אבל אחד מן החתומים בשטר, חתם בכתובה גסה ביותר 'ממועאלק' כמו שחותמים קצת הספרדים. ובכתב ידי העד ההוא, לא הרחיקו הדיינים מחתימתו שני שטין, אבל מכל מקום הרחיקו יותר משטה אחת. מלבד שהעד שלמעלה היה שמו יעקב ורגל הקו"ף נמשך למטה. ועם כל זה, עדיין הרחיקו מתחת רגל הקו"ף שורה אחת בשעור כתיבת השטר שהיא גסה קצת. ובכל רוחב השטר מלבד רגל הקו"ף רחוקה האשרתא מן החתימות של מעלה, יותר משטה אחת בכתב העד ההוא, ורחוקה שני שטין מן השטר עצמו, ומהעד השני. ואם כן נראה שהקיום פסול, ממה שמבואר בסוגייתנו שבין עדים לקיום אפילו שורה אחת פסול, שמא יזייף ויכתוב שטר ויחתום, ושטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת, כשר, ויתקיים השטר המזוייף בקיום זה, ולכן הקיום הראשון הנעשה בדוני"ש, פסול.

וכתב, שגם הקיום שנעשה בבורגו"ש שקיימו אחד מן העדים שבגט חליצה, ואחד מדייני הקיום שבדונייש, פסול מפני חשש זה. ואע"פ שהוא קרוב לקיום שנעשה בדונייש, מכל מקום כיון שבין השטר ובינם, יש שורה אחת חלק, הרי הוא פסול, שהרי אפשר לזייף. ואע"פ שהם הזכירו בפירוש את שמות המקויימים, עדיין לא יצאנו מידי חשש זיוף.

שהרי אפשר לזייף ולכתוב שמות אותם עדים בעצמם. ואע"פ שאין המרחק שעור שטה אחת, בכתב ידי אחד מן העדים, אם נשער מסוף רגל הקו"ף שבתחיתו, מכל מקום הרי כל רוחב השטר הוא חלק ויכול להזדייף כרצונו, וישאר רגל הו"ף באויר שלמעלה מן השטר, או ימחקנו ויהיה המחק למעלה באויר, או בין תיבה לתיבה. ולא מצינו שמחק כזה שלא במקום הכתב יפסול את השטר. [וכל שכן לדעת הרשב"א שאין המחק פוסל, אלא שאין למדין ממנו].

ועוד, שמה שאמרו בסוגייתנו שמשערים בכתב ידי עדים, אין הכוונה לעדים החתומים בשטר, שאם הם או אחד מהם כתבו כתיבה גסה ביותר, הרי יוכל זה לזייף בכתבת ידו. אלא הכוונה למעט שלא נשער בכתב הסופר הרגיל לכתוב כתיבה דקה מאד, משום שהרוצה לזייף אינו הולך לסופר שיזייף עבורו. אך נשער בכתב ידי עדים, כלומר בסתם בני אדם החותמים בעדים, שאינם חותמים בכתובה דקה כמו כתיבת הסופר. ואם כן יש לפסול את השטר, שלפי כתב סתם בני אדם, הקיום רחוק יותר מהשיעור הראוי. וכן פירש המגיד משנה (מלוה ולוה פכ"ז ה"ד). וראה בזה בב"י (חו"מ סי' מה ד"ה פחות מאכאן).

צנח בתרא קסד

אדם שהוציא לעז על חבירו בשקר אם נפסל לעדות

בשו"ת בשמים ראש (סי' כח) כתב לדון באדם שהוציא לעז על איש אחד שגנב בברצלונא לפני שנה, וכשתפסוהו והביאוהו לבית דין, לא ידע האדם שהוציא את הלעז, היכן גנב אותו פלוני, וגם נתפרסם הדבר שלא היה כלל בכל אותה שנה בברצלונא, ונמצא שעשה רעה גדולה במה שהוציא לעז זה, והשואל היה סבור שלכך יש לפסלו לעדות, ומכל מקום יהיה כשר לעדות אשה במסיח לפי תמו.

והשיב, שאין לפסלו לעדות מחמת דבריו הללו, שאם באנו לפסול לעדות את בעלי לשון הרע ואת המטילים מום ודופי באנשים אחרים, אם כן לא מצינו איש מישראל שיהיה כשר לעדות, ודברי לשון הרע שגורים הם בפי הבריות ההדיוטות ונעשה להם כהיתר. ודווקא עד שבא להעיד שקר בבית דין ועבר על 'לא תענה' הרי הוא נפסל לעדות. ועוד כתב לענין מסיח לפי תומו, שכל שהוחזק לדבר סרה על חבירו ובדבר העתיד להתפרסם בקל, אפשר שאינו נאמן כשמסיח לפי תומו.

וכתב שיש לומר שבפעם אחת שדיבר סרה על חבירו, ייפסל מלהיות נאמן על מה שמסיח לפי תומו. וראה בהגהות כסא דהרסנא שדן בדברי הבשמים ראש.

כשבתחילת השטר נכתב לשון הכולל הכל אם דנים לפי זה

בשו"ת אבני שיש (ח"ב סי' עז) נשאל באדם שכתב בשטר שהוא נותן את כל קרקעותיו לפלוני, ושוב פירט את הקרקעות שהוא נותן, וקרקע אחת שהיתה שייכת לנותן לא הזכרה בשטר המתנה, והלך הנותן ומכרו לאדם אחר, והקונה רוצה לבטל את המכר בטענה שמכר לו מה שאינו שלו, שהרי כתוב בשטר מתנה זו שנתן לפלוני את כל הקרקעות שיש לו.

והשיב, שודאי אע"פ שבתחילה כתב בלשון כולל שנותן את כל הקרקעות שיש לו, הרי חזר ופירש את הקרקעות שנתן, ואם כן אין בכלל אלא מה שבפרט, אבל מה שלא נזכר בפרטים שפירט הרי הוא שלו וממכרו קיים, והרי כל שכתב בתחילת דבריו לא בא לכלול אלא את הקרקעות שפירט ולא זולתן, ומה גם שחזר הכותב וכתב כמה פעמים המתנה 'הנזכרת' והיינו שנתכוין למעט קרקעות שלא נזכרו בפירוש שאינן בכלל המתנה. ואף אם נפרש שמה שאמר בתחילה שנותן את כל הקרקעות שיש לו הוא כולל את כל קרקעותיו שיש לו תחת כפת המרום, מכל מקום מסוף דבריו אין במשמע אלא אלו שפירטן, ונמצא שדברי השטר סותרים זה את זה, והרי מבואר בסוגייתנו שכל מקום שדברי השטר סותרים זה את זה הולכים אחר התחתון, שכן שנינו שאם כתוב בו למעלה מנה, ומלמטה כתוב בו מאתים, או שכתוב בו מלמעלה מאתים ומלמטה כתוב בו מנה, הכל הולך אחר התחתון אפילו כשנמצא שיד בעל השטר תהא על העליונה, כגון שכתוב למעלה מנה ולמטה מאתים, ובטעם הדין כתבו הפוסקים משום שודאי בסוף חזר בו ממה שכתב בתחילה.

צנח בתרא קסה

דיינים שהעידו על פסק דין שלהם

בשו"ת הריב"ש (סי' תד ד"ה ועתה) כתב לדון בטענת אחד מהבעלי דינים שרוצה שיעידו שני הדיינים הפוסקים, ואחד מעידי הפסק דין, שנשאר בחיים. וכתב, שאין ספק שהדיינים עצמם נאמנים להעיד על מה שפסקו בדין שבא לפניהם, אע"פ שעבר זמן משעה שפסקו את הדין ואין הבעלי דינים עומדים לפניהם. ומה ששנינו בקידושין (עד:): שאין הדיין נאמן לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי אלא בזמן שבעלי דינים עומדים לפניו, אבל אם אין בעלי דינים עומדים לפניו אינו נאמן, היינו בדין אחד ולענין להאמינו כשנים, כגון יחיד מומחה, או שהבעלי דינים קבלוהו עליהם. שכל זמן שהם לפניו האמינוהו חכמים כשנים, וכגון שנאמן כשני עדים לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי.

ולאחר שהלכו מלפניו הרי הוא כעד אחד. אבל בשני דיינים, ודאי שלעולם הם נאמנים, שאין דינם גרוע מסתם עדים, ומסתבר יותר להאמינם מחמת שהם מדייקים יותר בדבריהם. שאם לא נאמר כן, נצטרך לחדש ולומר שאין דיינים כותבים את פסק דינם, אלא בזמן שבעלי דינים עומדים לפניהם.

והביא ראייה לדבריו מהמבואר בסוגייתנו ששנים שהעידו בבית דין זה, והעידו אחר כך בבית דין אחר, באים שני דיינים אחד מבית דין זה, ואחד מבית דין זה ומצטרפים, והיינו אפילו לתנא קמא שנחלק על רבי יהושע בן קרחה וסובר שלעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד (סנהדרין ב.).

ומכאן מבואר שהבית דין יכולים להעיד שפלוגי נתחייב בבית דיננו. ומצינו דווקא שאין עד נעשה דין (לעיל קיד.), ולא מצאנו שאין דין נעשה עד.

וכן אחד מן הדיינים יכול להצטרף עם אחד מעדי הפסק דין, שעל מה שמעיד העד מעיד הדיין, ששניהם מעידים על הפסק דין. ועיין שם שהביא עוד ראייה מדברי הגמרא בסנהדרין (ב.). וכן כתב הרא"ש בתשובה (כלל ו סי' טו) ששנים נאמנים לעולם ואינם נחשבים לנוגעים בדבר, והובאו דבריו בטור (ח"מ סי' כג סי"ב) וכמו שכתב בב"י (ח"מ סי' כג סי"ב). וכן כתב הריטב"א (קידושין עד. ד"ה תנו רבנן).

והב"ח (סימן לט סי"ג) כתב, שמדברי ראב"ה שהביא המרדכי (ב"מ סי' רנ) שהטעם שעל פסק דין יכול לומר פרעתי, משום שלא נכתב אלא מפני שאין נאמנים לומר לזה זכינו ולזה חייבנו, מוכח שסובר שאף שני דיינים אין נאמנים. וכן מוכח מדברי רש"י (קדושין שם ד"ה בזמן) שפירש הטעם שכשבעלי דינים עומדים לפניו נאמן, משום שמוטל עליו וזכור, וכשאין עומדים לפניו אינו נאמן משום שאין מוטל עליו לזכור, ולפי זה גם בשני דיינים יש לומר כן.

ובש"ך (ח"מ סי' כג סי"ז) כתב שאין דבריו נכונים, שאין להעלות על הדעת ששני דיינים לא יהיו נאמנים, וכי הם גרועים מעדים. ומה שכתב רש"י שאינו נאמן משום שאינו מוטל עליו, היינו בדין אחד שהאמינוהו כל זמן שעומדים לפניו כיון שמוטל עליו וזכור, וכשנסתלקו שוב אין מוטל עליו לזכור ולא האמינוהו כשנים ואינו אלא כעד אחד, אבל הדבר פשוט שאם יש אפילו עד אחד עמו שהם נאמנים, וכל שכן שני דיינים. ובתשובות הגאונים (שערי צדק ח"ד שער ז סי' יח) מבואר שאין דין נעשה עד.

צנח בתרא קסו

מקור לצורת כתיבת אות ק בספר תורה תפילין ומזוזות

בבית יוסף (או"ח סי' לו) בביאורו לצורת האות 'קו"ף' בכתיבת ספר תורה תפילין ומזוזות, כתב בשם החסיד שיש לעקם רגל ימין לצד הרגל הארוכה, וכתב שכן מבואר מספיקו של רב פפא בסוגייתנו בדין שטר שכתוב בו קפל מלמעלה וספל מלמטה, האם חוששין שמא גם למטה היה כתוב 'קפל', וזבוב משך את הרגל הקצר נגד רגל הארוך עד שנראה כמו 'ספל', ומוכח מכך שהדרך הוא לעקם רגל ימין לצד הרגל הארוכה עד שאפשר שהזבוב ידבק רגל ימין לרגל שמאל. ומטעם זה יש לסמוך רגל שמאל קצת באלכסון כנגד רגל ימין. וכן מוכח בספר התמונה שרגל ימין יהיה עקום היטב כי תמונת רגלה כמו אות 'כ'. והרגל השמאלי תלוי בה כמבואר בשבת (קד.) הטעם שרגל הקו"ף תלוי, משום שאמר הקב"ה שאם הרשע חוזר בו יכנס בצד זה. [ובעיקר החשש שנשתנתה האות מחמת הזבוב, יש שפירשו שהחשש הוא שימחוק את הרגל הארוכה, וממילא תהא האות נראית כ'ס'. עיין רשב"ם (ד"ה מי חיישין) ורמב"ם (מלוה פכ"ז הט"ו). ויש שפירשו שהזבוב ימרח את האות באופן שיהא 'ס'. עיין רבינו גרשום (קסו. ד"ה מי) ובחידושי הר"י מיגש (ד"ה אמר). וראה עוד בזה בתומים (סי' מב סק"ט) ובילקוט ביאורים (קסו:).]

ועוד כתב, שאותו רגל יהיה למעלה עב ולמטה דק, שתמונתו היא כמו אות 'ן', ולכך צריך שיהיה שיעור ארכה כאורך עובי שלשה קולמוסים וחצי כדי שיהיה ראוי לכוף ולעשות אות 'נ', באופן שהקו העולה למעלה יהא גבוה כשני קולמוסים, והקו שבמושב ה'נ' [שמתחיל משמאל לימין] יהא כקולמוס וחצי. ואע"פ שראוי להיות אורך 'ן' כעובי ארבע קולמוסין, מכל מקום ברגל ה'ק' לא יאריך בו כל כך, כמבואר בסוגייתנו שקרוב צורתה לצורת 'ס', וכמו שנתבאר, ואם כן מבואר שאין הדרך להאריך רגל ימין.

ובשו"ת התשב"ץ (ח"א סי' נ) כתב לדון אם את הרגל השמאלי של הקו"ף יש להדביקו לגג האות בצד שמאל, וכדרך אות 'ח' ולא כאות 'ה'. והביא כמין ראייה שבימי הגמרא היו נוהגים להדביק את רגל הקו"ף לגגה, מספיקו של רב פפא בסוגייתנו כשכתוב קפל מלמעלה וספל מלמטה, האם חוששין שזבוב מחק את החלק התחתון של רגל הקו"ף, ונשאר ספל. והנה במה שכתוב 'קפל' למעלה, אין חוששין שהיה כתוב ספל אלא שהזבוב דרך הלוכו האריך את רגל הסמ"ך ועשאו קו"ף, שאין דרך הזבוב להוסיף דרך הלוכו ולהאריך האות אלא לחסר. ולפי זה הוכיח כדבריו, שאם אין רגל הקוף דבוק למעלה, יש לתמוה מדוע חוששין לזבוב לומר שהיתה קו"ף ונעשית סמ"ך, והלא הסמ"ך סתומה היא כמו שאמרו בשבת (קד.) ש'מ' ו'ס' שבלוחות בנס היו עומדים, ורגל הקוף פתוחה, וכיון שנתבאר שאין דרך זבוב להמשיך אלא לחסר, איך נעשית 'ס'. אלא ודאי משמע שאין חילוק בין הקוף והסמ"ך אלא אותו רגל שיוּרד למטה מהאות, ואם נסתמה למעלה כשרה. וכן משמע ממה שאפשר שידבק רגל השמאלי של הקו"ף לרגלו הימנית, שדרך כתיבתו הוא ששתי רגלי הקו"ף סמוכים הם זה לזה, ואם כן נראה שאף אם נסתמה כשרה היא. אמנם בתומים (סי' מב סק"ט) ובמקצוע בתורה (שם ס"ק טז ד"ה וגם) ביארו שבתחילה לא היתה רגל הקו"ף סמוכה לגגה, אלא שהזבוב חיברם. וכן נראה בחידושי ר"י בן חכמון וביד רמ"ה (ד"ה בעי).

צבא בתרא קמז

כפיה לחבירו של ענר שחשדוהו שגנב מהענר

בשׁו"ת תשב"ץ (ח"ג ס"י קסח) נשאל בדין ראובן שהיה ענר ונהיה חבירו של שמעון, ולראובן הענר היה קצת מרגליות תפורים בבגדו, ושמעון היה מהלך עמו בדרך וישן בסמוך למקום שישן ראובן. והיה בבוקר וביקש ראובן את המרגליות ולא מצאם, והרי הוא חושד ששמעון גנבם לו מאחר שהיה שמעון רע מעללים, וכשתבע ראובן את שמעון שישב לו את המרגליות, כפר שמעון וטען שלא גנבם.

והשיב שהרי ידוע הוא שהגונב אינו גונב בעדים, ואם באופן כזה נדון רק על פי עדים, תלקה מדת הדין. אלא הרשות נתונה ביד כל דיין בכל דור ודור לגדור גדרים בזה, כמו שנהגו הגאונים בדיני קנסות, ואף מדין הגמרא מותר לעשות כן, ומכין ועונשין שלא כדין משום תיקון לאיזה דבר, כמו שמצינו ביבמות (ז:), וכל שכן להציל עשוק מיד עושקו ונעלב מיד עולבו.

והביא סיוע לדבריו ממה שמצינו בסוגייתנו שעל ידי אמתלא כפו לאדם אחד עד שהודה בתרמיתו. וכן מצינו בבבא מציעא (כד.). שהיה אדם שעל ידי איזו סיבה חשדוהו בגניבה, וכפוהו עד שהודה בגנבתו.

וכן במעשה זה מסתבר לחשדו שהוא גנב, שהרי ראובן היה עור, ושמעון שנתחבר אליו היה חשוד לגנוב, וכיון ששהה עמו בשעת הגנבה הדין נותן לאיים עליו ולגזום לעשות כן וכך אם לא יודה. וכתב, שכבר היה במקום מגוריו יהודי שטענו עליו שהוא גנב, ועל ידי שהיו ניכרין דברי אמת אסרו בבית הסוהר, ואחר כך נמצאה הגנבה בידו, וקלסוהו כל בני הקהילה על זריזותו בזה.

ובחכמת שלמה (חו"מ ס"י שמח ס"א) דן במי שנגנב לאדם אחד בביתו ועל ידי אומדן דעת הוא חושד באדם פלוני שהוא גנב ממנו, האם מחמת כן מותר להכותו בשביל שיודה. וכתב על פי סוגיית הגמרא בבבא מציעא (שם) שאפילו אם הוא תלמיד חכם יכול לכופו ולהכותו משום האומדן דעת שהלה גנב. ובחפץ חיים (כלל ז אות יב) כתב, שאפילו כשיש דברים הניכרים ממש שעל ידי זה יהיה מותר להאמין בעצמו מה שמספרים לו על פלוני, מכל מקום אסור לו להפסידו ממון או להכותו. ובבאר מים חיים (שם אות לא-לב) ביאר שמה שמצינו שכפו את האדם החשוד שיודה בגניבה, היינו דווקא בדין ולא בכל אדם.

ובשׁו"ת גינת ורדים (אהע"ז כלל ג ס"ח) כתב להוכיח מסוגייתנו שכשמודה אדם על מה שעשה מתוך יסורים, הרי זו הודאה, וכן מבואר בשׁו"ע (חו"מ ס"י מב ס"ג) שאם צריך לכונן את בעל השטר ולהכותו כדי שיודה, יעשה כן, כדי שיוציא הדין לאמיתו. וטעם הדבר, שחזקה אין אדם מחזיק עצמו שזייף שטר, מחמת שייסרוהו להודות במה שלא עשה. ועל פי זה דן לענין כפיה להודות על שהרג את פלוני, שאם הודה על ידי יסורים, הרי זו הודאה.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח
פקס ל: 03-543-5757

רב צייר כוורא

והענין בזה, יש לומר על פי הגמרא (ברכות סא:): איך שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה, אמר ליה עקיבא אי אתה מתירא מפני המלכות, אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה וכו' אמרו לו וכו' טפס אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה, אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה (דברים לז) 'כי היא חייך ואורך ימך', כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה עאכ"ו וכו', וזה שלקח רב לדוגמא ולמשל לצייר דג ובחתימתו לרמז שהוא כמו הדג שאינו יכול לפרוש ממקום חיותו, כך אדם מישראל אינו יכול לפרוש מהתורה.

(אמרי דעת מרבי מאיר שפירא מלובלין, ליקוטים)

רובן בגזל ומיעוט בעריות והכל בלשון הרע וכו'

בחטא העגל מרומז ג' עבירות ע'ריות ג'זל ל'שון ר"ת של עג"ל, שאמרו חז"ל רובן בגזל מעוטן בעריות וכולן בלשון הרע. ובשבת קודש יש תיקון ג' דברים הללו, בשבת קודש יש קדושת הלשון, ושבת קודש משפיע דכל שתא יומין מניה מתברכין, וממילא אין גוזלין, וכן קדושת יסוד בשבת קודש כידוע.

(אמרי חיים, שלה)

וכולן באבק לשון הרע

'על אלה אני בוכיה וכו' כי רחוק ממני מנחם' (איכה א טז), אפשר לומר על פי דברי חז"ל וכולן באבק לשון הרע, והנה איתא אל"ה הוא ר"ת א'בק ל'שון ה'רע, וזה שאמר 'על אלה אני בוכיה כי רחוק ממני מנחם', כי מזה אין שום אדם ניצול.

(ליקוטי מהרי"ח, סדר תיקון חצות)

לתקוני שדרתיך ולא לעוותי

בהיות הרה"ק מראזלא זצ"ל בבית הגאון בעל 'ישועות יעקב' זצ"ל, שאל ממנו על מה שהחסידיים נוהגין כשבא אורח תובעים ממנו תיקון. והשיב הרה"ק מראזלא, כי להיות 'מה' מצעדי גבר כוננו', נמצא האורח הנוסע הוא שליח הנשלח מה', על כן מבקשים ממנו תיקון, לרמז לו לאמר, לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, וקלסיה הגאון מאד.

(עשר קדושות, מערכת הרה"ק מראזלא)

(עשר קדושות, מערכת הרה"ק מראזלא)

גם לילד שלך מגיע !!!

חומש 'עוז והדר' המשיג את כל הסט!

סבא לומד דף היומי בשפה ברורה של עז והדר, אבא מכין את השעור עם מתיבתא של עז והדר, אברהמי לומד בשייבה בגמרא של עז והדר ויענקי לומד הלכה במושג ברורה עז והדר.

מהיום גם אני לומד בעז והדר

חדש!!

חומש עוז והדר מפואר לתלמידים עם תמונות תלת מימד מאירות עינים להמחשת הנלמד

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66